

كتاب العرش

Kitab'ül-Arş

Ebu Huzeyfe
Emir bin Hüseyin

الرد على أهل البدع

Bid'at Ehli'ne Reddiye

1. Cilt

Ehli Hadis

Kitab'ül Arş

Mukaddime:

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın ismiyle;

Hamd, ancak Allah'a mahsustur. Salat ve selam Resulullah'ın (asm.), O'nun ehli ve Ashabının ve Kıyamet'e kadar onların yoluna uyanlara olsun. Bu Risale de Allah'ın nerede olduğunu, Allah nerede diye sormanın meşruluğunu ve bu konunun üzerinde neden bu kadar çok durulduğunu açıklayacağız. Ahad haberin neden delil olacağı, İstiva ve Uluvv'u nasıl anlamamız gerektiğini Allah'ın izni ile anlatacağız. Bu Risale İnşallah kapanan gözlerin açılmasına ve insanların içinde bulunan şüphelerin giderilmesine vesile olur. Bu Risale de soru cevap halinde şüphelere de cevap vereceğiz. Allah'ın selamı Muhammed'e (asm.) ve onun Ashabının üzerine olsun.

لا إله إلا الله

İstiva nedir?

Allah (cc) Kur'an'da yedi yerde:

“Er-Rahman arşa istiva etti.”¹ der. Lügat manası: İstiva, yükselmek ve karar kılmak demektir.² Ehlî Sünnet, istivayı olduğu gibi kabul eder, “Allah yedi kat göğün üzerinde, kendine yakışır şekilde arşa istiva etmiştir.” der. Selef alimleri bu tür sıfatlar da anlamının belli olup keyfiyetinin meçhul olduğunu söyler. **“Bir adam Malik b Enes’e geldi ve: ‘Ey Ebu Abdullah! [Rahman Arş’a istiva etti]. Rahman’ın Arş’a istivası nasıldır?’ Dedi. Cafer b Abdullah dedi ki: İmam’ı Malik’in bugüne dek bu adamın sözüne kızdığı kadar kızgın hiçbir zaman görmedim. Buram buram terlemeye başladı. Herkes ne cevap vereceğini bekliyordu. Sonra sakinleşti ve dedi ki: ‘Keyfiyet makul değildir. İstiva da meçhul değildir. Ona iman etmek vacip ve ondan soru sormak da bidattir. Korkarım ki sen dalalet ehli birisin.’ Emri üzere adam kovuldu.”**³ Bu tarz nakilleri ve nasları ilerde zikredeceğiz Biiznillah, şuan ki amacımız sıfatlar konusunda ki itikadımız nasıl olmalıdır, onu konuşacağız. İmam Ahmed ibnu Hanbel şöyle dedi:

Bizim yanımızda hadis, Nebi'den (asm.) geldiği gibi zahiri üzeredir. Bunun hakkında (tevfiz, te'vîl) konuşmak bid'attır. Ancak bizler zahiri üzere geldiği gibi ona iman eder ve bu hususta kimseyle tartışmayız.⁴ İmam Şafii şöyle dedi: Hadis zahiri üzeredir. Eğer birden fazla manayı taşıma ihtimali var ise, hadislerin zahirine en uygun olanı hangisi ise en evla olan odur (Selefin düşüncesine ve diğer naslara uygun bir şekilde mana vermek.)⁵ Yine İmam Şafii dedi ki: Kur'an, kendisinden bir delil, bir sünnet veya icma gelinceye kadar, batini değil zahiri (manası) üzeredir.⁶ Yine İmam Şafii şöyle dedi: "Allah'ın bazı isimleri ve sıfatları vardır ki, O'nun kitabı bunları bildirmiş, Nebi'si ise ümmetine bunları haber vermiştir. Allah'ın kullarından herhangi birinin Kur'an'da (bu sıfatların) sabit olduğuna (ulaşıp bu şekilde) nazil olduğunu gördüğü halde ve adalet sahibi (sıka raviden) sahih olarak gelen Nebi'nin buyruğuna muhalefet ederse , eğer kişi için hüccet sabit olduktan sonra bunlara muhalefet ederse, Allah'a karşı kâfirdir. Haber cihetinden hüccet sahibi değilse cehaleti sebebiyle mazurdur. Çünkü bunlar akıl ile düşünülerek ve kafa yorarsa bilinemez."⁷ Daha fazla delillendirebiliriz lakin bu kadarıyla niyetin hasıl

olduğuna inanıyoruz. Selefin de anlattığı üzere Sıfatlara mana zahiri üzere, keyfiyet ise meçhuldür. Keyfiyet nasıldır diye düşünüp teşbihe düşmek ise küfrdür. Hücet ikamesinden sonra manayı kabul etmemek ya da te'vîl etmek de küfrdür. Bunları yukarda zikrettik. Şimdi ise Allah'ın arşa istivası yazan ayetleri ele alalım.

Şüphesiz ki sizin Rabbiniz, altı günde gökleri ve yeri yaratan, sonra arşa istiva eden Allah'tır. Gündüzü, ısrarla kovalayan geceyle örter. Güneş, Ay ve yıldızları emrine amade kılıp, boyun eğdirendir. Dikkat edin! Yaratmak da emretmek de Allah'a aittir. Âlemlerin Rabbi olan Allah, ne yücedir. ⁸ Gökleri ve yeri altı günde yaratıp sonra da arşa istiva eden O'dur. Yere giren, ondan çıkan, gökten inen ve ona çıkan her şeyi bilir. Nerede olursanız O, sizinle beraberdir. Allah, yaptıklarınızı görendir.⁹ Allah, gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri altı günde yarattı, sonra da arşa istiva etti. Sizin, O'nun dışında bir veliniz ve şefaatçiniz yoktur. Öğüt almaz mısınız?¹⁰ (O Allah) ki gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri altı günde yaratan, sonra arşa istiva edendir. (O,) Rahman'dır. O'nu bilene sor. ¹¹ Er-Rahman arşa istiva etti. ¹² Allah O'dur ki; gökleri direksiz bir şekilde yükseltti. Siz onu görmektesiniz.

Sonra arşa istiva etti. Güneş'e ve Ay'a boyun eğdirip emrine amade kıldı. Her biri belirlenmiş bir süreye kadar (bir yörüngede) akıp gider. Her işi çekip çevirir, idare eder. Rabbinizle karşılaşacağınıza yakinen inanın diye (Allah,) ayetlerini detaylı bir biçimde açıklar. ¹³ Selef bu ayetlerde ki “istiva” kelimesini diğer ayetlere göre anlayarak yerleşmek anlamını seçiyor. **Alimlerden varid olan rivayetler:** Ebu Bekr el -Hallâl'in şeyhi, Yusuf ibnu Musa'l-Kattan şöyle dedi: Ebu Abdullah'a (Yani Ahmed ibnu Hanbel) denildi ki

“(Ne diyorsun ?) Allah'ü Azze ve Celle, yarattıklarından ayrı olarak kudreti ve ilmi ile her yerde olduğu halde yedi kat semanın üstünde arşının üzerinde midir?” Ahmed ibnu Hanbel de cevaben şöyle dedi: “Evet, Allah Azze ve Celle arşının üzerindedir hiç bir şey de ilminden gizli değildir.” ¹⁴

Ebu Talib Ahmed ibnu Humeyd Şöyle dedi: **Ahmed ibnu Hanbel'e “Allah bizimledir” deyip şu ayeti: “Herhangi bir üç sırdaşın, bir fısıltısı oluyor mu, mutlak Allah dördüncüleridir” okuyan bir adamdan sordum. Dedi ki: “Muhakkak o cehmi olmuştur. Ayetin evvelini bırakarak sonunu alıyorlar.” Dedi. Ben de ayeti evveliyle beraber okudum: “bilmiyor musun Allah hem göklerdekini hem yerdekini hep bilir. herhangi**

bir üç sırdaşın, bir fısıltısı oluyor mu, mutlak Allah dördüncüleridir. beş kişinin oluyor mu, mutlak Allah altıncılarıdır bunlardan daha az, daha çok oluyor mu, muhakkak Allah, her nerede olsalar, onlarla beraberdir sonra bütün yaptıklarını, kıyamet günü, kendilerine haber verir. haberiniz olsun ki, Allah, her şeyi bilir.” ayetin nihayetinde Ahmed ibnu Hanbel şöyle dedi : “(zâtı değil), ilmi onlarla beraberdir.” ve sonra Kaf suresinden şu ayeti okudu: “nefsinin ona ne vesveseler verdiğini de biliriz. biz ona şah damarından daha yakınız” (Kaf suresi, 16) ve sonra “ilmi onlarla beraberdir” dedi. ¹⁵

Sahabelerden varid olan rivayetler: Abdullah ibnu Mes’ud (ra)’dan, şöyle dedi: “Dünya semâsı ile ondan sonraki gelen semânın arası beşyüz senedir. Her iki semânın arası böylece beşyüz senedir. Kürsi ile suyun arası da beşyüz senedir Arş ise suyun üstündedir. “Arşın üstünde de Allah’u Tebareke ve Teâlâ vardır. sizin meşgul olduğunuz amelleri oradan bilir.” ¹⁶

15. Hallal es-Sünen’de (199) rivayet etmiştir.

16. Bu eseri Ebu Said ed-Dârimi Reddu alel-Cehmiyye (275), Ibnu Huzeyme Kitabut Tevhid (105/106), Beyhaki Esma da(401) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.

Abdullah ibnu Abbas (ra)'dan, vârid olan rivayet:

Aişe (ra)'nin kapıcısı Zekvan'dan, (Şöyle dedi Abdullah ibnu Abbas (ra) Âişe (ra) vefat edeceğinde yanına geldi. Aişe(ra)'ye hitaben şöyle dedi: Sen Resûlullah (sav)'in kadınlarından kendisine en sevgili olanı idin. Allah Resulü (sav) ise temiz olandan başka bir şeyi de sevmez. hem Subhanehu ve Teala yedi kat semânın üstünden senin beraatını indirdi ve Allah'u Azze ve Celle'nin zikredildiği hiçbir mescid yok ki senin beraatini bildiren Ayet gece ve gündüz orada okunmasın.”¹⁷ Ebu Zer (ra)' dan, şöyle dedi: Bir gün tam güneşin batacağı esnada Resulullah ile beraber mescidde bulunuyordum. Bana hitaben biliyor musun güneş nereden batıyor, Ya Eba Zer dedi de Allah ve Resulü en iyi bilendir Ya Resûlellah dedim: Devam ederek, “Muhakkak ki o arşın altında Rabbinin önünde secde etmeğe gidiyor” dedi. ¹⁸ Câbir ibnu Abdullah (ra)'dan, şöyle dedi: Resulullah (sav) Veda haccında Arefe günü vermiş olduğu hutbede şöyle buyurdu: Ben vazifem olan tebliği yaptım mı ne diyorsunuz? Sahabelerde; Evet Ya Resulullah hakkı ile yaptın diye cevap yerdiler. Resûlullah (sav) de şehâdet parmağını semaya doğru kaldırıp insanlara karşı indirerek Allah'ım şahid ol diye üç kere tekrar etti. ¹⁹

Cubeyr b. Mut'im r.a rivayet ettiği hadiste, Nebi'in (s.a.v) Rabbi c.c hakkında şöyle buyurduğu geçmiştir: **Muhakkak ki Allah, 'arşının üzerindedir. 'Arşı da göklerin üzerindedir.** ^{19,1} İstiva konusunda niyet hasıl oldu diye düşünöyoruz. Kısaca Selef bu tür ayetleri muhkem kabul edip İstivayı olduğu gibi alıyor. Onda bir te'vîl veya tevfiz uygulama gereği duymuyor. Nedense sonradan ortaya çıkan bidatçı fırkalar bundan rahatsızlık duyuyor. Dini tebliğ eden Peygamber (asm.) bu te'vîl ve tevfin dinin aslından ve önemli bir konumunda olsaydı tebliğ etmez miydi? Allah şöyle buyuruyor:

"...Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, size nimetimi tamamladım, sizin için din olarak İslâmiyet'i beğendim..." ²⁰ akla uymanın mantıksızlığı şöyle zikroluyor:

"Onların, bu hususta hiçbir bilgisi yok, ancak zanna kapılıyorlar ve şüphe yok ki zan, gerçeğe karşı hiçbir şeye yaramaz." ²¹ **"Yeryüzünde bulunanların çoğuna uyarsan seni Allah yolundan saptırır; çünkü onlar, ancak zanna kapılırlar ve onlar, ancak yalan söylerler."** ²² **"Sana Kitab'ı indiren O'dur. O (Kitap)'tan bazı ayetler (kimsenin tahrif etmeye güç yetiremeyeceği şekilde sağlam, açık ve) muhkemdir.**

Onlar (Kitab'ın çoğunluğunu ve ana omurgasını oluşturan muhkem), Kitab'ın anası olan (ayetlerdir). Diğer bazısı da (kullarını imtihan etmek için açık kılmadığı) müteşabih ayetlerdir. Kalplerinde eğrilik bulunanlar, fitne çıkarmak ve (ayetleri hevalarına göre) yorumlamak için müteşabih olan ayetlerin peşine düşerler. O (ayetlerin) tevilini/hakiki anlamını yalnızca Allah bilir. İlimde derinleşenler derler ki: “Ona iman ettik. Hepsi Rabbimizin katındandır.” Ancak akıl sahipleri düşünüp öğüt alır.”²³ Selefe uyumayıp Akla (Zann'a) uyanların fitneci olduklarını bu ayetler sayesinde anladık.

Uluvv Nedir?

Şeyhü'l-İslâm İbn Teymiye: «Allah'ın yücelerde oluşu (ulûvv) ve Arş'a istivası* konusundaki bir soruya şu cevabı verdi:

Yüce Allah Kitab'ında birçok âyette Resulünün dili üzere kendisini «ulüvv (yücelerde olmak), Arş'a istiva ve fevkiyet (üstte olma) ile vasıflandırmıştır. Bu görüşler şöyledir:

1 — Allah ne âlemin içinde, ne de dışında; ne üstte, ne de alttadır, diyen nefy ehli Cehmîler. Bunlar Allah hakkında yücelerde olma (ulüvv) ve üstte olma (fevkiyet) yi kabul etmezler. Aksine, bu konulardaki nassların hepsi te'vil edilir, ya da tafviz edilir. Bid'at ehlinin hepsi; meselâ: Haricîler, Şia, Kaderiyye, Mürcie ve başkaları bazı nasslara sarılırlar. Ancak Cehmiler böyle değildir. Elllerinde inandıkları nefy konusunda kendilerini destekleyen peygamber sözlerinden tek biri bile yoktur.

Bu sebebledir ki İbnü'l-Mübârek ve Yusuf b. Esbât, Cehmiye'nin yetmişüç fırkanın dışında olduğunu söylemişlerdir. Ahmed b. Hanbel'in ashabından nakledilen iki görüşten doğru olanı da budur. Ebû Abdillâh b. Hamid ve başkaları bu iki görüşü nakletmişlerdir.

2 — İkinci bir grup şöyle der: Allah zâtıyla her mekândadır. Neccariyye fırkasıyla Cehmilerin birçoğu; âbid, sufî ve avamı ile bu görüştedir. Derler ki: Allah, yaratıkların vücûdlarının kendisidir. Nitekim varlığın bir olduğunu söyleyen vahdet-i vücûdcular, hulul ve ittihadâ inananlar bu görüştedir.

Onlar bunu ileri sürerken beraberlik ve yakınlık ifade eden nassları delil olarak ileri sürer ve Uluvv ile istiva

nassları te'vil ederler. Halbuki delil olarak ileri sürdükleri her nass, aslında aleyhlerine delildir. Çünkü nasslarda geçen beraberliğin büyük çoğunluğu Allah'ın peygamberleri ile velilerine hastır. Oysa onlara göre Allah, her mekandadır. İleri sürdükleri nasslarda, görüşlerinin aksini ortaya koyan unsurlar mevcuttur. Çünkü yüce Allah: Göklerde ve yerde bulunan herşey Allah'ı teşbih etmiştir. O, azizdir, hakimdir’’²⁴ buyurmaktadır. Göklerde ve yerdeki herşey Allah'ı teşbih etmektedir ve teşbih eden, teşbih edilen değildir. Yine şöyle buyurmaktadır: Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. ²⁵ Bu âyette mülkün kendisine ait olduğunu bildirmektedir. Sonra şöyle buyurmaktadır: “O, ilktir (kendisinden önce hiçbir varlık yoktur), sondur (kendisinden sonra hiçbir varlık yoktur), zahirdir, bâtındır, O, herşeyi bilendir²⁶ Sahih rivayette de: İlk, sensin. Senden önce bir şey yoktu... buyurulmaktadır.

Allah ilk olunca, O'ndan sonra meydana gelen de vardır; son olunca da, kendilerinden sonra olduğu şeyler vardır. Yine üstünde birşey bulunmayan zahir olunca, kendisinin üstünde olduğu birşey vardır; berisinde birşey olmayan bâtın olunca da, ortada başka

bir takım, şeyler var ki, onların berisinde olmadığını söylüyor.

Bu sebebledir ki, İbn Arabi şöyle demiştir: Allah'ın güzel isimlerinden biri de Aliydir. Ortalıkta başkası olmadığına göre O, Aliy'dir (üstündür)?! Kimden üstün olacak ki, O, ancak O'dur. Üstün oluşu, kendine karşıdır. O, varlık yönünden mevcudatın aynıdır. Muhdesât (sonradan meydana gelmişler) olarak isimlendirilenler, bizzat onlar üstün olanlardır; onlar, Allah'ın kendisidir.

Harraz da şöyle demektedir: **O, hakkın vecihlerinden ve dillerinden biridir. Kendisi hakkında Allah'ın zıdların arasını birleştirmekle bilindiğini söyler. O, zahir olanın kendisidir ve zuhuru esnasında bâtın olanın kendisidir. Ortalıkta gördüğün, O'ndan başkası değil ve kendisinden bâtın olduğu da, bir başkası değildir. O, kendi nefsi için zahir olmakta ve kendisinden bâtın olmakta (gizlenmekte) dir. Ebû Said el-Harraz diye isimlendirilen de O'dur.**

Beraberlik karışım ve bileşime işaret etmez. Yakın kelimesi de böyledir. Hulul ehline göre, Allah nasıl diğer aynlarda ise, şah-damarın da içindedir. Böyle bir görüş küfür olup Kur'an'ı bilmemektir.

3 — Üçüncü grup, Allah'ın hem Arş'ın üzerinde, hem de her yerde olduğunu söyleyenlerdir. Bu görüşte olan şöyle der: **Ben bütün bu nassları kabul ediyorum; onlardan hiçbirini zahirinden başka anlamda yorumlamam.** Bu, Eşari' nin el-Makalâtu'l İslâmiyyîn isimli eserinde söz konusu ettiği bazı fırkaların görüşüdür. Sâlimiyye ve sûfiyyeden bir fırkanın sözleri arasında da bu tür ifadeler bulunmaktadır. Ebû Talib el-Mekkî, İbn Berricân ve benzerlerinin görüşleriyle bu görüş arasında bir benzerlik vardır. Şunu da belirtelim ki, bu görüşte olanların büyük çoğunluğunun sözlerinde birbirini çürüten sözlere de rastlamaktayız.

Bu nedenledir ki Mesâlibu îbn Ebi Bişr isimli eserin yazarı ve Ebû'l-Kasım b. Asakir'in görüşlerini reddeden Ebü Ali el Ehvazi, Salimiye fırkasındandır.

Aynı şekilde Hatib el-Bağdadî, bir grup âlimin, Ebû Talibin ' in sıfatlarla ilgili sözlerinden bazısını reddettiklerini zikretmektedir.

Bu üçüncü grup her ne kadar nasslara sarılma konusunda diğerlerinden nasslara daha yakın ve onlara muhalefetten daha uzak ise de – çünkü birinci grubun nasslarla hiçbir ilgisi yoktur – aksine hepsine muhalefet etmişlerdir.

İkinci grup ise, muhkem ve açık nassların birçoğunu terkedip anlamı kendilerine karışık gelen az sayıdaki nasslara sarılmışlardır.

İşte bu üçüncü gruptakiler: **Biz nassların hepsine tâbi oluyoruz**, diyorlar. Ne var ki bunlar da mugalata içerisindeler. Çünkü; Allah zâtıyla her yerededir diyen Kur'an'a, Sünnet'e, ümmetin selefi ile imamlarının icmaina muhalefet etmekle birlikte Allah'ın kullarını üzerinde yarattığı fıtrata, sâlih akla ve birçok delile de muhalefet ediyorlar. Bunlar birbirleriyle çelişen sözler söylüyorlar. Allah, Arş'-in üzerindedir diyorlar, ama bir de: Arş'ın Allah'tan payı, arifin kalbinin payı gibidir, diyorlar. Nitekim Ebû Talib ve başkaları açık açık bunu söylüyorlar. Oysa arifin Allah'tan payının marifet, iman ve buna tâbi şeyler olduğu bilinmektedir. Eğer böyle derken, Arş da böyledir demek istiyorlarsa, kendi sözlerine ters düşmüş olurlar! Ama Allah'ın zâtıyla arifin kalbine hulul ettiğini demek istiyorlarsa, o zaman özel bir hulule inanmış olurlar.

Tasavvuf ehlinden bir grup hattâ Menazilu's-Sâirîn yazan bile, menzilelerin sonuncusunda tevhidi anlatırken – böyle bir hulul anlayışına düşmüşlerdir. Bu sebeble tasavvuf ehlinin bazı imamları böyle bir görüşten sakındırma ihtiyacını duymuşlardır.

Cüneyde tevhidin ne olduğu sorulduğunda: Sonradan olanları kadîmden ayırt etmektir, demiştir. Böylece bu sözüyle muvahhid kişinin, kadîm olan yaratıcı ile sonradan meydana gelen yaratılmışı birbirlerinden ayırt etmesi; birini diğere karıştırmaması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Bu üçüncü gruptakiler Hristiyanların Mesih hakkında, Şia'nın imamları hakkında söylediklerinin aynısını marifet ehli hakkında söylerler. Hulul ve İbâhiye'ye kail birçok kişi, Cüneyd gibi Kur'-an ve Sünnet'e tâbi mutasavvıfların hululü red konusunda ve emir ile nehyi isbata ilişkin sözlerine karşı çıkar ve bu mutasavvıfların, kendisiyle benzeri hulûlcü ve ibâhiyecilerin ulaştıkları marifet makamına ulaşmadıklarını söyler.

4 — Dördüncü grup ise, ümmetin selefi ve müctehid imamları; ilim ve ibadet şeyhlerinden ilim ve din imamlarıdır. Onlar, kelimeleri tahrif etmeksizin Kur'an ve Sünnet'te anlatılanların hepsine iman etmiş; anlatılanları kabul etmişlerdir. Allah'ın göklerinin yukarısında, Arş'ının üzerinde ve yaratıklarının dışında olduğunu; yaratıklarının da O'ndan ayrı olduğunu söylemişlerdir. Ama bununla birlikte Allah, ilmi yönünden bütün kullarıyla; onlara yardım ve destek yönünden, ve onlara yeterli olma bakımından

peygamber ve velileriyle beraberdir. Aynı şekilde yakın ve duaları kabul edendir. Necvâ âyetinde kullarından haberdar olduğuna ilişkin işaret vardır.

Peygamber (s.a.v.) şöyle dua ederdi: Allah'ım, yolculukta yol arkadaşı sensin! Geride kalan aile efradına bakan da sensin²⁷. Yani Allah, yolculukta yolcuyla, evde de aile efradından geri kalanlarıyla beraberdir. Ama hiç şüphesiz beraber olması, zâtının onların zâtıyla karışmış olmasını gerektirmez. Yüce Allah'ın buyurduğu gibi: «Muhammed Allah'ın elçisidir. Onunla beraber olanlar...²⁸. Buradaki beraberlik, iman etmekle olan beraberliktir, yoksa Peygamber'in zâtının, onların zâtlarıyla karışması değildir. Aksine, taraftarlık anlamındaki beraberliktir.

...İşte onlar mü'minlerle beraberdir²⁹ âyetindeki beraberlik, iman ve dostlukta onlarla beraberliğe işaret eder. Allah Teâlâ kullarını bilir; nerede olurlarsa O, onlarla beraberdir. Onlar hakkında bilgi sahibi olması, beraberliğin gerektirdiklerindendir. Meselâ kadın: Kocam, kılıç bağı uzun, külü çok ve evi toplantı yerine yakındır derken bu söylediklerinin hepsi hakikat üzeredir ve maksadı bunların gerektirdikleridir ki, o da uzun boylu, çok yemek yedirmesi sebebiyle cömert ve evinin misafirlere yakın olduğunu söylemektir³⁰

Kur'ân-ı Kerîm'de: Yoksa biz, onların sırlarını ve gizli konuşmalarını işitmez miyiz? Hayır, işitiriz ve yanlarında bulunan elçilerimiz de (her yaptıklarını) yazarlar. ³¹ Burada görme ve duymasından maksat bu husus hakkında bilgisini isbattır. O, bunun iyilik mi, yoksa kötülük mü olduğunu bilir. İyilikleri mükâfatlandırır ve kötü lükleri de cezalandırır. Yaratıklara karşı kudretinin isbatı da böyledir. Şu âyetlerde olduğu gibi: Siz, ne yerde, ne de gökte (Rabbinizi) aciz bırakamazsınız³²Yoksa kötülükleri yapanlar, bizi geçeceklerini mi sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar³³. Burada maksat, kötülüklerinin peşinden gelenler ve ceza, intikam gibi kötülüklerin gerektirdikleridir.

Rab Teâlâ'nın sakındırmak, korkutmak, iyiliklere teşvik etmek için kendisini, kulların yaptıklarını bilmekle nitelendirmesi pek çoktur. Yine aynı payeyle kendisini kudret, duyma, görme ve yazmakla vasıflandırması da pek çoktur. Lâfzın medlulünden bu anlaşılır. Bazen de o anlamın gereği kastedilir.

Bazen mutabakat ve mülâzemet yoluyla kelimenin lügat anlamı kastedilir. Kelimeyle, sadece kelimenin lâzımı anlamı değil, aksine melzum medlulü de kastedilebilir ve bu (mecaz değil), hakikattir.

İmam Zehebi şöyle buyurdu: Cehmiyye'den olan bir kimsenin Allah Subhânehu ve Teâlâ'nın her yerde olduğunu ve bir mekânda bulunmayıp, diğer mekânda bulunabilmesinin söz konusu olmadığını ileri sürerken Allah hakkında yalan söylemiş olduğunu bilmek istiyorsan ona şunu söyle: Allah varken hiçbir şey yoktu, değil mi, dersin, o: Evet, öyledir diyecek. Bunun üzerine ona şöyle de: Peki, eşyayı yarattığı zaman kendi zatı içinde mi yarattı, yoksa kendi zatı dışında mı? Bu durumda o şu üç kanaatten birisini söyleyecektir:

- a- Eğer Allah-u Teâlâ'nın yaratılmışları kendi zatı içerisinde yarattığını ileri sürecektir olursa kâfir olur. Çünkü cinlerin, insanların, şeytanların, İblisin onun zatı içerisinde olduğunu iddia etmiş olur.
- b- Eğer: O kendi zatı dışında onları yaratmıştır, sonra onların içine girmiştir diyecek olursa, ıssız ve pis her bir yere girdiğini iddia etmiş olmakla yine kâfir olur.
- c- Şayet o, onları kendi zatı dışında yaratmış fakat sonradan onların içine de girmemiştir diyecek olursa, ileri bütün sürdüğü görüşlerinden vazgeçmiş demek olur. Bu da Ehl-i Sünnet'in görüşüdür.”

Diğer görüş ise Allah'ın uluvv (yukarıda oluş) vasfını kabul etmeyen bazı aşırıya kaçmış kimselerin görüşüdür:

“Allah yukarıda değildir, aşağıda değildir, sağda değildir, solda değildir, önde değildir, arkada değildir. Ne âlemin içindedir, ne âlemin dışındadır.”!!! Aralarından felsefecilerden kimileri şunu da ekler: “Ne âlem ile bitişiktir, ne âlemden ayrıdır.”!!!

Derim ki: Böyle bir nefy -açıkça anlaşıldığı gibi- Allah'ın var olmadığı anlamına gelir. İşte mutlak ta'til ve en büyük inkâr da budur. Allah zalimlerin söylediklerinden çok çok yücedir. Allah'ı bu şekilde nitelendiren kimseye Mahmûd b. Sebûktekîn'in söylediği: Peki, var olduğunu kabul ettiğin bu nitelikteki rab ile hiç olmayan, Yok olan arasındaki farkın ne olduğunu bize göster” şeklindeki sözleri ne kadar güzeldir! Bunu (İbn Teymiyye) et-Tedmuriyye'de (s.41) zikretmektedir. Bu iki batıl mezhebin biri -önceden açıklandığı gibi- Yüce Allah'ın Arşı üzerinde oluş sıfatını inkâr eden herkes için bağlayıcı surette kaçınılmaz olmaktadır. Oldukça üzücü hususlardan birisi de bu iki anlayıştan birisinin bugün geneliyle, özeliyle bu topraklarda insanların dili üzerinde söyleneduran ve dile getirilen görüş

olmasıdır. Yüce Allah'ın zikredildiği bir mecliste oturup da o mecliste oturanlardan birisinin hemen size şöyle demediği meclis çok az görülür: “Allah her mekânda vardır.”!!? Bir diğeri ise: “Allah bütün varlıklarda vardır”!!! der. Eğer sen bu sözlerin batıl olduğunu söylemekte acele edecek olursan çünkü bu sözler ile Yüce Allah'ın mahlûkatının içinde bulunması şeklinde ona nispeti caiz olmayan sözlerdir. Ayrıca Yüce Allah'ın arşı üstünde oluş sıfatına muhalif manalar taşımaktadır. Hemen Âlimlik taslayanlardan birisi de bu ifadelere “ilmi ile” ibaresini ekleyerek onları yorumlamaya çalışır. Sanki bu Allah'ın kitabından bir âyetmiş yahut Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in mutlaka te'vil edilmesi gerekli bir hadisi imiş gibi ortaya atılır. Bu zavallılar da herhangi bir te'vil gerekmezsin bu sözün açık ibarelerinin delil teşkil ettiği üzere- Mu'tezile'nin ve Cehmiyye'nin sözü ve akîdesi olduğunu da bilmezler. Onların “ilmi ile” sözünü ekleyerek bu kanaatleri te'vil ettiklerini işittiğiniz zaman bir hayır düşünürsünüz, fakat sizin bu zannınız çabucak yok oluverir. Çünkü kişinin imanını ve Allah-u Teâlâ'yı ne derece bildiğini yahut bunun aksini açıkça ortaya koyan, gûnahtan korunmuş peygamberden miras alınmış şu soruyu yönelttiğiniz zaman bu

kanaatiniz hemen yok olur gider. Söz konusu bu soru ise Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in cariyeye:

“Allah nerede?” diye sormasıdır. Cariye, semâdadır deyince, Allah

Rasulü: “Bu cariyeye hürriyetini ver. Çünkü o bir müminedir” buyurmuştu. İşte sizler böyle bir soruyu avama da, havassa da yöneltecek olursanız, hemen böyle bir soruya tepki göstererek gözlerini faltaşı gibi açtıklarını görürsün yahut böyle bir sünneti bize Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in göstermiş olduğunu bilmezlikten gelirler. Diğer taraftan bununla birlikte onların şaşırıp kaldıklarını, ne şekilde cevap vereceklerini de bilemediklerini görürsün. Sanki İslam şerîatı kitapta olsun, sünnette olsun bu hususa hiçbir şekilde açıklık getirmeye kalkışmamış gibi davranırlar. Halbuki her iki kaynakta da Yüce Allah'ın semâda oluşuna dair deliller çok sayıda ve mütevatir olarak gelmiştir. Bundan dolayı cariye sorulan soruya, semâdadır diye cevap verince, Allah Rasûlü de onun bir mümine olduğuna dair şahitlik etmiştir. Çünkü o cariye kitap ve sünnette olduğu bilinenlere uygun cevap vermişti. Allah Rasûlünün, iman ettiğine dair lehine şahitlik etmediği kimselerin vay haline! Peygamber

sallallâhu aleyhi ve sellem'in imana delil kabul ettiği hususu kabul etmek istemeyen hatta inkâr eden kimselerin vay haline! Bu ise Allah'a yemin ederim, müslümanlara akîdelerinden sapmak noktasında gelen en büyük bir musibettir. Onlardan herhangi bir kimse kendisine ibadet edip, secde ettiği Rabbinin nerede olduğunu bilemiyor. Mahlûkatının üstünde mi yoksa altında mı?! Hatta mahlukatın dışında ya da içinde mi olduğunu dahi bilmemektedir! Öyle ki, ilim ehlinde mütekaddimûndan birisinin söylediği: “Bunlar mabudlarını kaybetmişlerdir!” sözü dahi onlar hakkında gerçeği yansıtır hale gelmiştir. Bununla birlikte onlar “yukarıda değildir, Aşağıda değildir...!!?” diyerek O'nun yokluğu hükmüne varan o kimseler kadar sapıklıkta ileri gitmemişlerdir. Böyle diyenler hakkında bazılarının söylediği: “Sıfatları ta'til eden, olmayan bir şeye ibadet ederken, Mücessime'den olan bir kimse de bir puta ibadet etmektedir. ” sözü gerçeğin ta kendisini ifade eder. Bu sözü söyleyen kişi bunlarla sıfatları kabul etmeyen Muattıla, Cehmiyye ile Allah'ı temsil eden Mücessime'ye işaret etmektedir. Bunlar sıfatları tecsim ve teşbih ile birlikte kabul ederler. Hak ise önceden de geçtiği gibi ikisi arasındaki vasat yoldur.

Bu mesele oldukça belirleyici ve son derece önemli olup, hakkında bir taraftan Ehl-i Sünnet ile Cehmiyye arasında, diğer taraftan Mu'tezile ve sıfatları nefyeden diğerleri arasındaki aşırı görüş ayrılıklarından ötürü İbnu'l-Kayyim rahimehullah İctimâu'l-Cuyûşi'l-İslâmiyye adlı eserinde (s. 96) şunları söylemek durumunda kalmıştı:

“Hatta hadis ehli ile Cehmiyye arasındaki savaş, küfür askerleri ile İslam’ın askerleri arasındaki savaştan daha büyüktür.” Derim ki: Bütün bunlarla birlikte günümüzde İslam davetçilerinin çoğunluğunun bu meseleye ve buna benzer itikadın diğer meselelerine herhangi bir ağırlık vermediklerini, onlara aldırış etmediklerini görüyoruz. Bundan dolayı ne onların konferanslarında, ne de kamuya açık olanları bir tarafa- özel oturumlarında bu hususlardan söz edildiğini görüyoruz. Davet ettikleri kimselerin mücmel bir imana sahip olmalarıyla yetinmektedirler. Nitekim “Bâtınu'l-İsm” adlı Risâlesinin mukaddimesinde birbirine sırtını dönmüş müslümanlara kendi kanaatine göre ilacın ne olduğunu anlatırken şu sözleri söyleyen Doktor’a bakınız: “Ben şuna inanıyorum: Hepimiz hiçbir ortağı bulunmayan bir ve tek ilâh olarak Allah’a iman ediyoruz. Hayır, yalnız O’nun elindedir, mülk

yalnız O’nun elindedir ve O her şeye güç yetirendir.” Evet, biz Allah’a iman eden kimseleriz... ama müminlerin imanı arasında alabildiğine farklılıklar vardır. Konumuzu teşkil eden uluvv sıfatı bunun en açık bir örneğidir. Herhangi bir teşbih ve ta’til söz konusu olmaksızın bunu isbat ve kabul eden selefin izlediği yol üzere bu sifata inanıyorsa, bu risaleyi kendileri için yazmış olduğu insanlar bu inanç noktasında onunla aynı kanaati paylaşmıyorlar. Eğer kendisi sahip oldukları inançlarını paylaşmıyor ise, Yüce Allah’ın teşrî buyurup, açıkladığı şekle göre olmayan bu imanın Faydası ne olacaktır? İşte bu gerçeğe İmam Ebû Muhammed el-Cüveyni daha önceden sözünü ettiğimiz “el-İstivâ ve’l-Fevkıyye” adlı ile İslam’ın askerleri arasındaki savaştan daha büyüktür.”

Derim ki: Bütün bunlarla birlikte günümüzde İslam davetçilerinin çoğunluğunun bu meseleye ve buna benzer itikadın diğer meselelerine herhangi bir ağırlık vermediklerini, onlara aldırış etmediklerini görüyoruz. Bundan dolayı ne onların konferanslarında, ne de kamuya açık olanları bir tarafa- özel oturumlarında bu hususlardan

söz edildiğini görüyoruz. Davet ettikleri kimselerin mücmel bir imana sahip olmalarıyla yetinmektedirler. Nitekim “Bâtınu’l-İsm” adlı

risâlesinin mukaddimesinde birbirine sırtını dönmüş müslümanlara

kendi kanaatine göre ilacın ne olduğunu anlatırken şu sözleri söyleyen Doktor’a bakınız:

“Ben şuna inanıyorum: Hepimiz hiçbir ortağı bulunmayan bir

ve tek ilâh olarak Allah’a iman ediyoruz. Hayır, yalnız O’nun elindedir, mülk yalnız O’nun elindedir ve O her şeye güç yetirendir.”

Evet, biz Allah’a iman eden kimseleriz... ama müminlerin imanı arasında alabildiğine farklılıklar vardır. Konumuzu teşkil eden uluvv sıfatı bunun en açık bir örneğidir. Herhangi bir teşbih ve ta’til söz konusu olmaksızın bunu isbat ve kabul eden selefin izlediği yol üzere bu sifata inanıyorsa, bu risaleyi kendileri için yazmış olduğu insanlar bu inanç noktasında onunla aynı kanaati paylaşmıyorlar. Eğer kendisi sahip oldukları inançlarını paylaşmıyor ise, Yüce Allah’ın teşrî buyurup, açıkladığı şekle göre olmayan bu imanın faydası ne olacaktır? İşte bu gerçeğe İmam Ebû

Muhammed el-Cüveynî daha önceden sözünü ettiğimiz “el-İstivâ ve’l-Fevkıyye” adlı risalesinin mukaddimesinde Allah-u Teâlâ’nın semî’, basar, kelam, iki el, iki kabza gibi bazı sıfatlarını söz konusu ettikten sonra şunları söylemektedir: “Arşı üzerine istivâ etti. Mahlûkatından ayrıdır. Onların gizli saklı hiçbir şeyleri O’na gizli değildir. İlmî onları çepe çevre kuşatıcıdır, görmesi onların her şeylerine nüfûz eder. Zatında ve sıfatlarında mahlûkatından hiçbir şey O’na benzemez. Var ettiği varlıkların azalarından hiçbirisi O’na misal olarak gösterilemez.

Allah’ın sıfatları celâl ve azametine layık sıfatlardır. Kanaatler bu sıfatların keyfiyetini tahayyül edemez, gözler dünyada bunları göremez. Biz bunların hakikatlerine ve sabit olduklarına iman ederiz. Risalesinin mukaddimesinde Allah-u Teâlâ’nın semî’, basar, kelam, iki el, iki kabza gibi bazı sıfatlarını söz konusu ettikten sonra şunları söylemektedir: “Arşı üzerine istivâ etti. Mahlûkatından ayrıdır. Onların gizli saklı hiçbir şeyleri O’na gizli değildir. İlmî onları çepe çevre kuşatıcıdır, görmesi onların her şeylerine nüfûz eder. Zatında ve sıfatlarında mahlûkatından hiçbir şey O’na benzemez. Var ettiği varlıkların azalarından hiçbirisi O’na misal olarak gösterilemez. Allah’ın

sıfatları celâl ve azametine layık sıfatlardır. Kanaatler bu sıfatların keyfiyetini tahayyül edemez, gözler dünyada bunları göremez. Biz bunların hakikatlerine ve sabit olduklarına iman ederiz. ³⁴ Muâviye't -Ubnu'l - Hakem es -Sülemiyy r.a dan, şöyle dedi : **Benim, Uhud ve Cevvaniyye taraflarında koyunlarımı güden bir cariyem vardı.Bir gün yanına çıkıp vardım.Birde ne göreyim, güttüğü koyunlardan birisini kurt kapmış. Ben de Adem oğullarından biriyim, onların öfkeleniği gibi bende öfkelenib esef ettim. Lakin ben o cariyeye bir şamar vurdum. Akabinde Resulullah s.a.v'e gelip – cariyeye vurduğum tokatı haber verdim – Resulullah s.a.v bu şamarı aleyhime çok büyüttü. Bende, Ya Rasulallah : - yaptığım bu işten dolayı – cariyeyi azad edeyim mi ? dedim. Onu bana getir, buyurdu. Bende cariyemi Resulullah s.a.v'e getirdim. Resûlullah s.a.v cariyeye hitaben “ Allah Nerede'dir “ ? diye sordu. Cârîye : “ Semada'dır “ dedi. Tekrar, “ Ben kimim “ ? buyurdu. Cârîye : “ Sen Allah'*ın Resulüsün “, dedi. Bunun üzerine Resûlullah s.a.v bana: Onu azad et, çünkü o bir “Mumi'ne” dir,buyurdu. } Bu hadis sahih olup bunu Müslim İbn Ebi Şeybe el-İman (84) İbn Ebi Asım Tahricu's-Sünne (489) Beyhaki el-Esma ve's-Sıfat'ta hadisın akabinde (s.422) Bu sahih'tir bunu**

Müslim rivayet etmiştir demiştir. ³⁵ Abdullah b Amr b el-As'ın rivayet ettiği hadise göre Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Merhamet edenlere Rahman olan Allah da merhamet eder Yerde bulunanlara merhamet ediniz ki semadaki de size merhamet buyursun. ³⁶ Enes'in rivayet ettiği hadise göre Cahş kızı Zeyneb Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in diğer hanımlarına karşı övünerek şöyle derdi: **Sizi (Peygamber efendimizle) akrabalarınız evlendirdi Ama beni yedi kat semanın üstünden Allah evlendirdi Bir lafızlada da Şüphesiz Allah semada benim nikahımı kıymıştır derdi.** Bir başka lafızda o Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e Rahman beni seninle Arş'ının üstünden evlendirdi demiştir. ³⁷ Ka'b el-Ahbâr'dan dedi ki: Azîz ve Celîl olan Allah Tevrat'ta şöyle buyurmuştur: **“Ben kullarımın üstünde olan Allah'ım. Arşım Bütün mahlûkatımın üstündedir. Ben de Arşımın üstündeyim. Kullarımın işlerini çekip çeviririm. Gökte olsun, yerde olsun bana hiçbir şey gizli kalmaz.”** Mesrûk'tan rivayete göre o Âişe'den hadis naklettiği zaman şöyle derdi: **“Bana es-Siddîk'in kızı, Allah'ın habîbinin habîbesi, yedi semânın üzerinden iftiradan uzak olduğu belirtilmiş siddîka tahdis etti.”** Ubeyd b.

Umeyr'in hadisi. Dedi ki: **Azîz ve Celîl olan Rabbimiz gece yarısında dünya semâsına inerek şöyle buyuruyor: “Benden dileği olan var mı? Ona vereyim. Benden mağfiret dileyen var mı? Günahını bağışlayayım. Nihayet fecir vakti gelince, Azîz ve Celîl olan Rab yükselir.”** Katâde'nin hadisi. Dedi ki: **“İsrâîloğulları: Ey Rab! Sen semâda, biz arzdayız. Senin neden razı olduğunu, neye gazaplandığını Biz nasıl bileceğiz, dediler. Allah şöyle buyurdu: Sizden razı olacak olursam, en hayırlılarınızı başınıza yönetici yaparım. Size gazap ettiğim takdirde de en şerlilerinizi başınıza yönetici yaparım.”**³⁸ Sabit el-Bunani'den dedi ki Davud aleyhi selam namazı uzun kılar, sonra rükû yapar, sonra başını semaya kaldırıp arkasından şöyle dua ederdi: **“Ey semayı imar eden, başımı kölelerin rablerine (efendilerine) baktığı gibi sana doğru kaldırıyorum ey semanın sakini.”**³⁹ Bu konu hakkında Alim sözleri: Malik bin Enes dedi ki: Allah semadadır ilmi her yerededir. Hiç bir şey O'nun ilminin dışında değildir.⁴⁰ El-Velid bin Müslim dedi ki: el-Evza'i ye Malik bin Enes e Sufyan es-Sevri'ye ve el-Leys b.Sa'd'a Allah'ın sıfatlarını ihtiva eden hadisler hakkında soru sordum. Hepsi bana onları tefsir etmeksizin geldikleri gibi alınız dediler.

Bunu bir topluluk el-Heysem b.Harice'den o el-Velid*den diye rivayet etmişlerdir.

Malik döneminde Medinelilerin imamı es-Sevri Küfe'nin imamı el-Evza'i Dimaşk ahalisinin imamı el-Leys Mısır ahalisinin imamı idi Hepsi de Etbau't Tabiinin büyüklerindendir Onlardan sonra Irak'ın fakihî Muhammed bim el-Hasen de bu hususta icma olduğunu nakletmektedir. ⁴¹ Ebu Abdillâh el-Hakim dedi ki: Fakîf Ebu Bekr Ahmed b.İshak ed-Dab'i en-Nisaburi dedi ki:

Araplar kullanımda (ala) yerinde fi'yi de kullanırlar
Yüce Allah (فَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ) Yeryüzünde dolaşınız
(Tevbe 9/2) (وَلَأَصْلَبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ) Ve andolsun sizleri
hurma ağaçları dallarında asacağım (Taha 20/17) diye
buyurmaktadır.Burada ise ale'l-ard yerin üstünde ve
ale'n-nahl hurma ağaçları üstünde demektir.Yüce
Allah'ın (مَنْ فِي السَّمَاءِ) men fi's-sema: gökte olan
buyruğu da böyledir ki bu da men ale'l-Arş: Arşın
üstünde olan anlamındadır. Nitekim Rasûlullah (asm.)
den sahih olarak gelen haberler de böyledir. ⁴²

Ahad Hadis delil mi?

Öncelikle “Ahad Haber” in itikatta delil olmadığı fikri sonradan ortaya çıkmıştır. 4 mezhep imamlarından olan İmam Şafii (رحمه الله) haber-i vahid ile akide tesbit etmiştir. Yani bu görüş baştan bid’at bir görüştür ama şu anlık bunları boş verelim ve ahad haber ile akide inşa edileceğine dair delillere geçelim.

1. İSRA SURESİ 36. AYET

Allah-û Teâla şöyle buyuruyor: “Hakkında bilgin olmayan şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur.”

Yani, hakkında bilgin bulunmayan şeye tabi olma ve onunla amel etme. Bilindiği gibi Müslümanlar sahabenin yolunu takip ederek ahad haberleri kabul etmişler, onlarla amel etmişler, ğayb ile ilgili hususları bu haberlerle tesbit etmişler ve yaratılışın başlangıcının nassılığı ile kıyamet alâmetleri gibi itikadi hakikatleri

bu haberlerden öğrenmişlerdir. Ayrıca Allah-û Teâla'nın sıfatları da bu haberlerle tesbit olunmuştur. Eğer ahad haberler ilim ifade etmemiş olsaydı ve bu haberlerle inanç sabit olmasaydı; Sahabe-i kiram, tabiûn, tebeü't-tabiin ve İslâm'ın imamları, evet bunların hepsi kendileri için ilim ifade etmeyen şeyi tercih etmiş olurlardı ki, İbn Kayyım (Allah ona rahmet etsin) “Muhtasaru's- Savâik”⁴³ isimli eserinde, dediği gibi akli başında olan hiç bir müslüman böyle saçma şeyleri söylemez!..

2. HUCURAT SURESİ 6. AYET

Allah-û Teâla şöyle buyuruyor: “Ey iman edenler! Size fâsık (yoldan çıkmış) bir adam bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın...”⁴⁴ Bir diğer kıraatte “Fettessebbetû = ihtiyatı davranın” şeklinde okunur. Bu ayet, âdil bir kimse bir haber getirdiği zaman, kişinin elinde haberin doğruluğuna dair bir delil olmasa dahi araştırılmasına gerek olmadığına; bilakis haberin olduğu şekliyle alınıp-kabul edilmesi gerektiğine delâlet eder. Bundan dolayı İbn Kayyım (Allah ona rahmet etsin) şöyle diyor:

“Bu, kesin olarak haber-i vâhidin kabul edilmesi gerektiğine delalet eder. Haber-i vahid araştırmayı, o konuda ihtiyatlı davranmayı gerektirmez. Eğer haber-i vahid ilim ifade etmeseydi, ilim hasıl etmeseydi, ilim hasıl oluncaya kadar ihtiyatlı davranılması emredilirdi. Nitekim selef-i salihin ve İslâm imamlarının: “Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi, şöyle yaptı, şunu emretti, şundan nehyetti...” şeklinde hadisleri rivayet edegelmiş olmaları da buna delalet eder. Bu onların sözlerinde zaruri olarak bilinen, ortaya çıkan bir husustur. Buhari’nin Sahihinde de bir çok konuda, direkt olarak: “Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi” ifadesi yer almaktadır. Yine, Sahabeden gelen bir çok hadis-i şerifte, onlardan birisi: “Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi” demiştir. Oysa Sahabi rivayet ettiği hadisi Rasûlullah (s.a.v.)’tan değilde bir başka Sahabiden işitmiştir. Bu ifade, hadisi rivayet eden kimseden bir şehadet anlamındadır. Ayrıca Rasûlullah (s.a.v.)’a nisbet edilen söz veya fiilin ona ait olduğunun kesin bir ifadesidir. Eğer haber-i vahid ilim ifade etmemiş olsaydı, bu kimseler Rasûlullah (s.a.v.)’a bir ilme dayanmaksızın şehadet etmiş olurlardı!”⁴⁵

3. NEBİ (S.A.V) SÜNNET’İ ve ASHABININ YOLU AHAD HABERİ ALIP-KABUL ETMEYE DELALET EDER

Gerek Nebi (s.a.v.)’nin hayatında olsun ve gerekse de onun vefatından sonra olsun, Rasûlullah (s.a.v.) ve ashab-ı kiramın pratize ettiği ameli sünnet, ahad hadislerin “akide ile ilgili” yahut “ahkâm ile ilgili” hadisler şeklindeki bir ayırımın varolmadığına kesin olarak delâlet eder. Ahâd haber bu konuların hepsinde kesin bir delil kabul ediliyordu. Şimdi ben üzerinde araştırma yaptığım bazı sahih hadisleri zikredeceğim. İmam Buhari (Allah ona rahmet etsin) şöyle diyor:

“Bu bâb; ezan, namaz, oruç vb. Farzlar ve ahkâma taaluk eden konularda doğru olan haber-i vâhidin cevazı konusunda gelmiştir. Allah-û Teâla şöyle buyuruyor: “....Onlardan her topluluktan bir grup dinde (dini ilimlerde) geniş bilgi elde etmek ve kavimleri (savaştan) döndüklerinde (onları Allah’ın azabı ile) korkutmak için geride kalmalıdırlar. Umulur ki, dikkatli olurlar. “ (Tevbe, 122).

Burada Allah-û Teâla'nın “Mü'minlerden iki grup savaşırlarsa...” (Hucurât, 9) kavline binaen “kişi” taife diye isimlendiriliyor. Eğer iki kişi şavaşırsa, bu ayetin kapsamına girerler. Allah şöyle buyuruyor: “Size fâsık (yoldan çıkmış.) bir adam bir haber getirdiğinde (onun doğruluğunu) araştırın... (Hucurât, 6) Nebi (s.a.v.) valilerini 14 nassıl kendi başlarına, tek tek gönderdi. Şayet onlardan biri gaflete düşerse Sünnet'e döndürülürdü.”⁴⁶

Daha sonra İmam el-Buhari zikredilen haber- i vahidin cevazı konusunda delil olabilecek hadislerle geçmiştir. Bu hadislerle haber-i vahid ile amel etmenin ve hüccet olduğunu söylemenin cevazı kast olunmuştur. Bu hadislerden bir kısmı şöyle geçmektedir:

1- Mâlik b. El-Huveyris (r.a) dan rivayet olunduğuna göre O şöyle demiştir:

“Biz yaşıt (aynı yaşta) gençler Rasûlullah (s.a.v.)a gelmiştik.. Rasûl-ü Ekrem'in yanında yirmi gün kadar kaldık. Rasûlullah (s.a.v.) son derece hassas ve ince yürekli idi. Misafirliğimizin uzamasından ailelerimizi

özlediğimizi anladı. Bize aile efrâdından sordu. Biz de onlardan haber verdik. Sonra şöyle dedi: “Artık ailelerinize dönebilirsiniz. Ailenizin yanında ikamet ediniz. Onlara dini bilgileri öğretiniz. Onlara dini vecibeleri yerine getirmelerini ve haramlardan kaçınmalarını emrediniz! Benden gördüğünüz gibi namaz kılınız!”

Rasûlullah (s.a.v) bu gençlerden herbirinin ailelerine (dini bilgileri) öğretmelerini emretmiştir. Öğretim akideyi de kapsamaktadır. Hatta inanç bu kapsama dahil olan hususlardan ilkidir. Şâyet haber-i âhâd başlıbaşına hüccet olmasaydı, bu emrin bir anlamı kalmazdı.

2- Enes b. Mâlik (r.a)’den şöyle rivayet olundu: “Yemen ehli Rasûlullah (s.a.v.)’in huzuruna çıktılar ve şöyle dediler: “Bize İslâm’ı ve Sünnet’i öğretecek bir adam gönder.” Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) Ebu Ubeyde (r.a)nin elinden tutarak: “Bu adam, bu ümmetin emindir” buyurdu”⁴⁷

Ben de derim ki; Eğer haber-i vahid başlı başına delil kabul edilmeseydi, Peygamber (s.a.v.) Ebu Ubeyde (r.a)’yi tek başına onlara gndermezdi. Nebi (s.a.v.)in onu aynı şekilde müteaddit aralıklarla onlara gönderdiği ve onun dışında başka beldelere de Ali b. Ebi Talib, Muaz b. Cebel, Ebu Musa el-Eş’ari (Allah hepsinden razı olsun) gibi sahabileri gönderdiğinde söylenmiştir. Bu konu ile ilgili hadisler sahihayn (Buhari ve Müslim) ve diğer hadis kitaplarında geçmektedir. şüphe götürmez bir gerçektir ki, onlar gönderildikleri kimselere, onlara öğrettiklerinin tamamı içerisinde akaidi de öğretiyorlardı. şayet bu sahabilerin söyledikleri kaideler söz konusu kavimler için başı başına hüccet olmasaydı, Nebi (s.a.v.) onları tek başına kendilerine gndermezdi. Çünkü bu, Rasûlullah (s.a.v.)in kendisinden tenzih edilmesi gereken abes bir husustur. İmam şafii’nin (Allah ona rahmet etsin) şöyle dedi: “...(Bizzat ravinin adaletini kabul etme hali müstesna) Rasûl-i Ekrem (s.a.v.), (nehyini insanlara tebliğ edecek bir doğru kişiye seçer) aksini göndermez. Kaldı ki bu olayda Rasûl-i Ekrem (s.a.v.)’in kendisi de haccı ed ile meşguldür. İsteseydi onlarla ağız ağıza konuşur veya birkaç kişiye bir arada gnderebilirdi. O

bunu yapmayarak, doğruluğu kat'i olan bir tek kişiyi tebliğle görevlendiriyor” sözleri de bu anlamdadır. ⁴⁸

3- Abdullah İbn Ömer (r.a)den şöyle rivayet olunmuştur.

“İnsanlar Kuba’da sabah namazını kırlarken aniden onlara bir kişi geldi ve şöyle dedi: “Bu gece Rasûlullah (s.a.v.)a Kur’an nazil olundu. Kabe’ye yönelinmesi emredildi. Bunun üzerine oradakiler hemen yüzlerini Kabe’ye cevirdiler. Daha önce onların yüzleri Şam’a (Mescid-i Aksa’ya) doğru idi. Bu emir üzerine onlar (namaz- da) yüzlerini Kabe’ye çevirdiler.” (Bu hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.)

Bu hadis, sahabe-i kiram Beyt-i Makdis’e yönelmek gibi kendilerince vacip olarak kesinlik arzedenden bir konunun neshi hususunda haber-i vahidi kabul ettiklerine dair kesin delil (nass)dir. Bu haber (haber-i vahid)den dolayı daha önce yaptıkları Beyt-i Makdis’e dönme eylemini bırakarak Kabe’ye yöneldiler.

Şayet onlara göre haber-i vahid delil olmasaydı, kendilerince kesinlik arzeden birinci kıblelerine ters düşmezlerdi. İbn Kayyim bu konuda şöyle diyor:

“Onlar kendilerine gelen Allah Rasûlü’nün emrini inkar etmediler. Bilakis bundan dolayı teşekkür ettiler.”

4- Said b. Cübeyr (r.a)den:

“İbn Abbas’a şu soruyu sordum: “Nevfen el-Bekkâli Hızır (a.s)’la arkadaşlık yapan Musa’nın Ben-i İsrail’e Peygamber olarak gönderilen Hz. Musa(a.s)’dan başkası olduğunu iddia ediyor, Öyle midir?” İbn Abbas (r.a) şöyle cevap verdi. “Allah-û Teâla’nın düşmanı yalan söylemiş!... Übey b. Ka’ab bu konuda “Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) bize konuşma yaptı diye rivayette bulundu.” İbn Abbas daha sonra Hz. Musa (a.s)’nın Hızır’la arkadaşlık yaptığına dair hadis-i şerifi zikretti.” Bu hadisi Buhari ve Müslim uzun olarak rivayet etmişlerdir. ⁴⁹

“İbn Abbas (r.a) derin fıkıh bilgisi ve adaleti ile, Übey b. Ka’b’ın rivayetini zikrettikten sonra bazı kimselerin uydurdukları yalanın mahiyetini müslümanların yalanlamasına dayanarak ortaya koyuyor (ve reddediyor). Hızır (a.s)’la arkadaşlık yapan kimsenin Hz. Musa (a.s) olduğuna dair delil gösteriyor.

Ben de derim ki; İmam Şafii (Allah ona rahmet etsin)’den gelen bu söz, onun haber-i vahid ile, hüküm çıkarmada amel ile akide arasında bir ayrım gözetmediğine delildir. Çünkü Musa (a.s)’nın Hızır’la arkadaşlık yapmış olması, açıkça görüldüğü üzere ameli bir hüküm değil, ilmi bir meseledir. İmam Şafii’nin “er-Risale” adlı eserinde “Haber-i Vahidin ispatına dair hüccet” başlığı altında önemli bir bölüm ayırması da bu hussusu kuvvetlendirmektedir. Orada ⁵⁰ Kitap ve Sünnet’ten mutlak ve genel bir çok delil serdedilmiştir. Bu delillerin geneli haber-i vahidin aleliltak akide konusunda da delil olduğunu beyan etmektedir. Böylece onun bu konudaki sözü de aynı zamanda genel olmaktadır. Bu konu İmam Şafii’nin şu sözleriyle sona ediyor: “Haber-i Vahidin kat’i hüccet olduğuna dair birçok misal bulunmaktadır. Biz bu kadarını zikretmekle yetineceğiz. Bizden önceki selef-i salihin

de hep bu nurlu yolu takip etmişlerdir. Bütün beldelerdeki ilim ehli, işin mahiyetini bize böylece anlatmaktadır.”

Bu husus da aynı şekilde geneldir. İmam Şafîî’nin şu sözünde ⁵¹ olduğu gibi: “Hususun ilminde (haber-i vahidle teşekkül eden hususi ilim- de) eğer bir kimsenin: “Müslümanlar eskiden de, şimdi de haber-i vahidi kabul etmiş ve onunla amel etmişlerdir” demesi caiz ise, şüphesiz bunu teslim etmek ve söylemek bize de caizdir. Ben Haber-i Vahidle bir ilmin teşekkülünde İslâm fakihlerinin ihtilaf ettiklerine rastlamadım. Yani müslüman fakihler ihtilaf etmemişlerdir, demek isterim. Onlar, ancak haber-i vahidin tesbiti konusunda ihtilaf etmişlerdir.”

BU BİD’AT DAHA SONRADAN ORTAYA ÇIKMIŞTIR!

Kitap, sünnet, sahabenin ameli ve alimlerin sözleri bütünüyle yukarıda açıkladığımız gibi şer’i bütün

konularda ahad hadisi alıp-kabul etmenin vucubiyetine kat'î olarak delalet etmektedir. Bu konular itikadi olsun, ameli olsun fark etmez. Zira “itikadi konular” ya da “ameli konular” şeklinde bir ayırım Selef-i Salihli'nin tanımadığı bir bid'attır. Allâme ibnu Kayyım bu konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir :

“Bu ayırım, ümmetin icmaı ile bâtıldır. Çünkü İslâm ümmeti ameli hususlarda bu hadisleri delil olarak alıp-kabul ettiği gibi ilmi haberlerde (yani itikatta) de delil olarak kabul etmiştir. Özellikle de ameli hükümler Allah'ın böylece teşri olarak koyduğu ve din olarak seçtiği hususları kapsar. Çünkü Allah'ın şeriatı ve dini, O'nun ismi ve sıfatlarına döner. Nitekim Sahabe, tabiûn, tebeü't-tabiin, hadis ve sünnet ehli de, Allah'ın sıfatları, isimleri, kader ve ahkam ile ilgili konularda haber-i vahidi delil olarak almış ve kabul etmişlerdir. Onların hiç bi risinden Allah'dan, O'nun isim ve sıfatlarından bahseden haberleri değilde, sadece ahkama taalluk eden haberleri delil kabul ettiklerine dair hiç bir şey naklolunmamıştır. ⁵²

Öyleyse bu iki hususun arasını ayıranların önderleri kim acaba?! Evet; onların önderleri Allah’tan, Rasûlünden va ashabı kiramından gelen şeylere hakkıyla kulak asmayan, tam aksine kalplerinin kendilerini Kitap, sünnet ve sahabe kavilleriyle hidayet bulmaktan alıkoyduğu bir takım müteahhirin kelamcılardır... Bunlar kelamcıların indi görüşleri ve lüzumsuz iş yapanların ortaya koydukları kaideler üzerinde hayal kurarlar. İki emirin (akide ve ahkam) arasını ayırmakla tanınırlar onlar... Bu ayırım hususunda icma olduğunu iddia ederler. Fakat ne Müslüman imamlardan ne sahabeden ve ne de tabiinden her hangi birisi tarafından bu konuda icma olduğuna dair hiç bir rivayetin gelmediği bilinmez... Onlardan dinden olan haber-i vahit ile isbatı caiz olan ve caiz olmayan doğru bir ayırım istediğimizde, batıl yöntemlerden başka bu ayrımı üzerine oturtacakları bir yol bulamazlar. Bazı kimselerin: “Usulle ilgili olan konular ilmi meselelerdir; fûrû’a ait olanlar ise ameli meselelerdir” dedikleri gibi... (Bu da bâtil bir ayırımdır. Çünkü ameli olan meselelerden ikisi talep edilmektedir.) İlim ve amel. İlmî meselelerde aynı şekilde ilim ve amel talep edilir. İşte o, kalbin sevgisi ve buğzudur. Kalbin sevgisi ilmin delalet ettiğı ve içersine aldığı hak içindir. Kalbin buğzu

ise ilmin muhalefet ettiği batıl içindir. Amel, sadece organların yapıp-ettikleri şekilde anlaşılmamalıdır. Bilakis kalplerin ameli, organların ameli için gerekli olan husustur. Organların ameli kalbin ameline tabidir. İlmi olan bütün meseleler kalbin imanı, tasdiki ve sevgisine tabidir. İşte bu ameldir; hatta amelin aslıdır. Bu, kelamcılarının çoğunun iman meselesinde kendisinden gafil oldukları bir konudur. Onlar imanı pratikten yoksun, sırf tasdikten ibaret zannederler!...

Bu husus yanlışların en çirkini ve en büyüğüdür. Çünkü, eğer böyle olsaydı kafirlerden bir çoğu kendilerine geleni (İslâm'ı) sevmek ona rıza göstermek, onun iradesine teslim olmak, (İslâm'ın emirlerini yerine getirmede muti) bir kul olmak ve bu konuda düşman olmaktan sakınmak gibi kalbin amelini ilimle bitıştıirmeden ve bu konuda hiç bir tereddüde düşmeden Nebi (s.a.v.)'nin doğruluğunu tasdik ederlerdi! Bu noktayı ihmal etmemek gerekir. Çünkü bu konu hakikaten. Önemlidir; imanın hakikati onunla tanınır.

İlimle alakalı olan meseleler amelidir; amele taalluk eden meseleler de ilmidir. Çünkü hüküm koyan Allah (şari) mükelleflerden ameli konularda ilimden yoksun salt ameli ile yetinmeyi, ilmi meselelerde de amelsiz olarak sırf ilimle yetinmeyi irade buyurmamıştır.”

İbn Kayyım (Allah ona rahmet etsin)in sözünden, yukarıda sözü geçen ayırımı (akide ile ahkâmın arasını ayırmanın) Selef-i Salih’inin yoluna muhalefet ettiğinden dolayı icma ile bâtıl olduğu sonucu çıkmaktadır. Nitekim yukarıda geçen delillerde bu ayırıma ters düşmektedir. Ayrıca bu ayırımın, ilmin amelden ayrı ve amelin de ilimden yoksun olarak tasavvur edilmesi cihetiyle de bâtıl bir harekettir. Bu, mü’minin bu konuyu iyice anlaması ve sözü geçen ayırım bâtıl olduğuna yakinen inanması gerektiği yönüyle hakikaten önemli bir noktadır.

SONUÇ:

Ahad haberi akide de kabul etmeyip ahkamda kabul etmek, bunların arasını ayırmak Selef-i Salih’inin

yapmadığı ve Ehli Sünnet ve'l-Cemaat'in beri olduğu pis bir bid'attir. Bunlar Ehli Sünnet'in değil müteahhir kelamcı zındıkların görüşüdür.

ŞÜPHELER

ŞÜPHE: Fahreddin er-Râzi, selefîleri tenkit etmek için şöyle bir şüphe getiriyor:

“Eğer Allah arşa oturduysa onun sağ, solu, aşağısı, yukarısı olmalıdır, buda küfürdür.”

Öncelikle tüm selefîler Allah'a cülûs (oturma) sıfatı nispet etmez. Selef'ten bu sıfatı isbât edenler olduğu gibi bunu reddedenlerde olmuştur (Abdulkadir Geylânî gibi). Lakin cülûs sıfatı er-Râzi'nin dediği gibi bir sıfat değildir. Biz (Ehli Hadis) Allah'ın tüm sıfatlarının keyfiyet bildirmeden iman ve tasdik ediyoruz. Yani burada ki oturma fiziksel olarak insanın oturması gibi değildir. Eğer “Allah arşın şurasına, burasına, köşesine vs. Oturuyor” deseydik bu keyfiyet olurdu. Çünkü

burada Allah’ın nasıl oturduğunu bildirmiş olduk. Lakin bizim böyle bir iddiamız yok. Bundan dolayı er-Râzi’nin bu iddiası havada kalıyor.

ŞÜPHE: Fahreddin er-Râzi yine şöyle diyor:

“Eğer Allah bir mekanda ise o mekanın içinde olmalıdır, o zaman Allah sınırlandırılmış olur buda küfürdür.”

Öncelikle biz direk Allah-u Teâla’ya bir mekan isnadı yapmıyoruz. Selefîlerin en büyük imamlarından olan Şeyh’ul-İslam İbn Teymiyye (Allah ona rahmet etsin) mekan, cisim, cevher, araz gibi konularda ne bunları Allah’a nispet eder ne de Allah’tan nehyeder. Nedeni Selef-i Salihin bu konularda konuşmamıştır ve susmuştur. Onun yerine İbn Teymiyye (Allah ona rahmet etsin) şöyle bir yol izlemiştir; Eğer bir insan bize “Allah mekanda mıdır?” derse biz ona “Mekandan kastın nedir?” diye sorarız. Eğer mekanda olmaktan kastı Allah’ın arşa istiva etmesi, semâda olmasıysa biz “Allah arşa istiva etmiştir, semâdadır.” Deriz yinede

mekan lafzını kullanmayız. Ama mekandan kasıt Allah'ın sınırlandırılması ise (ilerde İbn Teymiyye'nin bahsettiği hadd ile selef'ten gelen hadd konusunda ki nakilleri açıklayacağız merak etmeyin) “Allah bu yönden mekandan münezzehtir.” Deriz. Yani Şeyh mekanı “Mekân-ı Adem” ve “Mekân-ı Cihet” diye ikiye ayırır. Allah bizim mekanımızda olmasından münezzehtir derken diğer açıdan cihet olarak Allah'a mekan isnad eder. Yani İbn Teymiyye (Allah ona rahmet etsin) kabul ettiği mekân-ı cihettir. Yani Allah'ın yukarıda, semâda olduğunu kabul eder.

ŞÜPHE: Genellikle Eş'âriiler şöyle bir şüphe getirir:

“Eğer Allah bir cihette ise o zaman mekanda da olmalıdır.”

Bu saçma bir şüphedir. Biz Allah yukarıda derken yani Allah mahlukatın dışında arşın üstünde diyoruz ve bunun fiziksel olmadığını diyoruz. Nedeni ilk kelamcılardan Cehm bin Safvan, Allah'ın her cihette ve mekanda olduğunu savunmuştur. 4 mezhep alimi ise Allah'ın arşın üzerinde, fevkinde olduğunu savunarak

böyle bir biçimde cihet isnad etmiştir. Yani Selef'in isnad ettiği cihet, Allah'ın mahlukatın dışında olduğu manasına gelir. Yani bu cihet tek bir yön anlamında değil Allah'ın nakizan-ziddan açısından yarattıklarının dışında olduğu manasına gelir. Aslında meselenin özü şudur ki: Allah arşın üzerinde derken mekan anlamında Allah'ın bir yönde olduğunu değil Allah'ın arşın üzerinde, mahlukatından ayrı olarak cihette olduğu söylenir.

ŞÜPHE: Yine Ehli Bid'at şöyle bir şey iddia eder:

“Siz selefilerin kitaplarında (Kitabü's-Sünne gibi) Allah'a hadd (sınır) isnad edilen nakiller var demek ki siz er-Râzi'nin dediği gibi sınırlı, mekanda olan bir ilaha tapıyorsunuz.”

Eûzubillah, bu büyük bir iftiradır. Selef'ten örneğin İmam Ahmed'den Allah'ın haddinin olmadığına dair nakilde gelmiştir ⁵³ ama Allah'a hadd isnad ettiği nakilde gelmiştir ⁵⁴ . O zaman biz bu meseleyi şöyle anlamalıyız; Selefler Allah'a hadd isnad ederken Allah'ın mahlukatından ayrı olduğunu söyler yani Allah

ile arş arasında bir sınır olduğunu (mecazî bir ifade) ve Allah'ın bu sınırı geçmeyip, aleme hulul etmediğini söyler. Yani burada ki asıl sınır arştır. Yani meseleyi böyle anladığımızda Allah'ın haddi (sınırı) olması mantıklı ve dinen uygun bir ifadedir.

ŞÜPHE (SON): Bazı tefvizci Eşariler ve Mâtüridiler dedi ki:

“Selef-i Salihin, Allah'ın sıfatlarını örneğin istiva gibi MANASINIDA, keyfiyyetinide Allah'a havale etmiştir. Lakin günümüz selefiler bu sıfatları olduğu gibi kabul etmeyip mana vermektedir.”

Buda Selefimize atılan büyük bir iftiradır. Evet biz sıfatların keyfiyyetini Allah'a havale ederiz lakin manasını isbât ederiz. Çünkü (sahabe dahil) Selef-i Salihin bunların manasını isbât etmiştir. Muhammed bin Osman ibn Ebi Şeybe şöyle dedi: “Ve onların (selefi salihin imamlarının) hiç birinden naklolmamıştır ki, istivanın manasını Allah'a havale etsinler. Bundan dolayı, onların hepsinden naklolunan budur ki; onlar istivayı kast edilen mana ile tevil ettiler. Nasıl ki; Uluvv

ve arşın üzerine yüceldi (irtifa) ve onlar inanırdılar ki, Allah hakiki manasıyla arşın üzerindedir.”⁵⁵ Buda bize gösteriyor ki Selef, sıfatların manasını biliyordu.

KAYNAKÇA

1 20/Tahâ 5

2 bk. Tehzîbu'l Luġa, 13/85; El-Mufredât, s. 439, s-v-a maddeleri

3 Beyhaki esma/48; ebu said ed darimi er-reddu al'el cehmiye 28

4 Usûlu's Sünne 24

5 İbn Ebi Hatım Adabu'ş Şafii ve Menakibuh, 273

6 Er-Risale 580

7 İbn Ebi Hatım Adabu'ş Şafii ve Menakibuh, 13/406

8 A'râf 54

9 Hadîd 4

10 Secde 4

11 Furkân 59

12 Tahâ 5

13 Ra'd 2

14 Hallal es-Sünen

15 Hallal es-Sünen'de (199) rivayet etmistir

16 Bu eseri Ebu Said ed-Dârimi Reddu alel-Cehmiyye (275), Ibnu Huzeyme Kitabut Tevhid (105/106), Beyhaki Esmâ da(401) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.

17 Ebu Said ed-Darimi er-Reddu Alel-Cehmiyyeti'de (275) sahih bir senedle rivayet etmiştir.

18 Bu Hadis'i Buhârî (4802 Ahmed (5/152) ve Ibnu Mendeh (1012) rivayet etmişlerdir.

18 Bu Hadis'i Buhârî (4802 Ahmed (5/152) ve Ibnu Mendeh (1012) rivayet etmişlerdir.

19(Bu Hadis'i Buhâri (1739) Muslim (121 Ebu Davud (1905) ve Ahmed (1/447) rivayet etmişlerdir.)

20 Maide 3

21 Necm 28

22 En'am 116

23 Al-i İmran 7

19.1 İbn Mende, Tevhîd, (643-644) İbn Mende sahihlemiştir.

24 57 Hadid, 1

25 57 Hadid, 2

26 57 Hadid, 3

27 Tirmizi, Deavât, 41; Muvatta', İsti'zân, 34

28 48 Fetih, 29

29 4 Nisa, 146

30 Kılıç bağı uzun olanın boyu da gerçekten uzundur.'Külü çok olan kişi, bolca yemek pişiren kişidir. Yemeği pişirdiği yakacağın külü de çok olur ve bu, onun başkalarına da yemek yedirdiğinin işaretidir. Evinin toplantı yerine yakın olması da misafirlerinin çokluğuna işaret eder.

31 43 Zuhurf, 80

32 29 Ankebût, 22

33 29 Ankebût, 4

34 İmam Zehebi Muhtasar El Uluvv sf. 70, 73

35 İmam Zehebi Muhtasar El Uluvv sf. 105 Bu hadisi Müslim, (537); Ebû Dâvud, (930); Buhârî, Cüz'ünde (64); Nesâ'î, (3/15); Ahmed, (5/447); Beyhakî, (7/387); İbn Huzeyme, Tevhîd'de (121); Ebû Sa'îd ed-Darimî, er-Reddi 'ale'l-Cehmîyyeti'de (271); İbn Ebî Şeybe, İmân'da (84); İbn Ebî 'Âsım, Sunen'de (489); Beyhakî, el-Esmâ'da (422) ve Ebû Hanife, Musned'inde (3) rivayet etmişlerdir.

36 (Hadisi Ebu Davud ve Sahih olduğunu belirterek Tirmizi rivayet etmiştir. (isnadı Sahih li gayrihi'dir)

37 Bu sahih bir hadis olup bunu Buhari rivayet etmiştir.

38 İmam Zehebi El Uluvv sf. 156-158

1. Musannıf bu hadisi Ebû Safvân el-Emevî Abdullah b. Saîd b. Abdülmelik b. Mervân'ın rivayeti olarak zikretmiştir: Bize Yûsuf b. Yezîd, ez-Zührî'den tahdis etti, o İbn

Museyyeb'den, o Ka'b'dan. Bu, -Ebû Safvân'a kadar ulaşan sened sahih ise- sahih bir

seneddir. Ravileri Buhârî ve Müslim'in ravileri olup, sikadırlar. Bunu ayrıca Ebu's-Şeyh, el-'Azame (39/b)'de Nuaym b. Hammâd yolu ile nakletmiş bulunmaktadır. Bize

Ebû Safvân tahdis etti deyip, hadisi senediyle zikretmektedir. Ancak Nuaym zayıf bir ravidir, fakat görüldüğü kadarıyla hadisi tek başına (münferiden) rivayet etmiş

değildir. Çünkü ben musannıfın "el-Erba'în fi Sıfâti Rabbi'l-Âlemîn" adlı eserinde (vr. 2/a) hadisin Ka'b'dan sahih olarak geldiğini kesin bir ifade ile belirttiğini gördüm.

Nuaym'ın bu hadisi münferid olarak rivayet ettiğini bilerek böyle bir şey yapacağını

sanmıyorum. İbnu'l-Kayyim de İctimâu'l-Cuyûş (s. 102)'de şunları söylemektedir:

"Hadisi Ebu's-Şeyh, İbn Batta ve başkaları sahih bir senedle ondan (Ka'b)'dan diye

rivayet etmişlerdir." Bu da muhtemelen bizim sözünü ettiğimiz Nuaym'ın bu hadisi

tek başına (münferid olarak) rivayet etmemiş olduğunu destekleyebilir.

2.Derim ki: Aynı şekilde İbnu'l-Kayyim de İctimâu'l-Cuyûşî'l-İslâmiyye (s. 102)'de sahih olduğunu belirtmiş olmakla birlikte, bunu herhangi bir kaynağa dayandırmamaktadır. Senedde ismi verilmemiş bir ravi olmakla birlikte, o ravi sika olmakla

nitelendirilmiştir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

3.Bunu İmam Ahmed'in oğlu Abdullah kendi tasnifi olan er-Reddu 'ale'l-Cehmiyye adlı eserinde rivayet etmektedir.

4.Derim ki: Dârimî bu rivayeti az önce kendisine değindiğimiz iki eserinde (s. 106 ve 28) rivayet etmiş olup, senedi hasendir.

39 Hadisin senedi sahih tir.Bu hadisi el-Lalekai es-Sünne de (I,92/b) rivayet etmiş İbn Kudame el-Makdisi de ondan naklen İsbatu Sıfati,I-Uluvv lillahi Teala adlı cüzünde (162/b) de nakletmiştir.Musannıfımızın da bu hadisi onun yoluyla nakletmiş bulunmaktadır.Hadisın senedinde asıl nüshada (Muhtasar,ın metninde)bazı kelimler düşmüştür)Bunları İbn Kudame,nin eserinden telafi edilir.Müellif bu hadisin Sabit el-Bunani den gelen rivayet yoluyla,el-Erba,in adlı eserinde sahih olduğunu (178/a) belirtmiştir.(Muhtasar el-Uluvv li,I-Aliyyi,I-Azim)

40 (SENEDİ SAHİHTİR) Bunu Abdullah es-Sünne (s.5) de rivayet ettiği gibi Ebu Davud el-Mesail,de (s.263) el-Acurri (s.289) el-Lalekai (I/92/b) de rivayet etmiş olup senedi sahih tir.İmam Ahmed de el-Acurri,nin naklettiği bir rivayete göre bunu delil göstermiştir.

41 El-Velid b.Müslim dedi ki: el-Evza,i ye Malik b.Enes,e Sufyan es-Sevri,ye ve el-Leys b.Sa,d,a Allah,ın sıfatlarını ihtiva eden hadisler hakkında soru sordum.Hepsi bana:Onları tefsir etmeksizin geldikleri gibi alınız dediler.

Bunu bir topluluk el-Heysem b.Harice,den o el-Velid,den diye rivayet etmişlerdir.

Malik döneminde Medinelilerin imamı es-Sevri Küfe,nin imamı el-Evza,i Dımaşk ahalisinin imamı el-Leys Mısır ahalisinin imamı idi Hepsi de Etbau,t Tabiinin büyüklerindendir Onlardan sonra Irak,ın fakihî Muhammed b.el-Hasen de bu hususta icma olduğunu nakletmektedir.

42 el-Uluvv (s.272/273)

43 (2/396)

44 Hûcurat 6

45 "İ'lâm" adlı eserinde (2/394)

46 Sahihinde (8/132)

47 (Bu hadisi Müslim kaydetmiş (7/129), Buhari de muhtasar olarak rivayet etmiştir.

48 “er-Risale” adlı eserinde (sh 416):

49 İmam Şafii’de bu hadisi muhtasar olarak rivayet eder ve şöyle der (s. 442: 1219)

50 (s. 401-455)

51 (s.457)

52 (2.412)

53 (bknz. İbn Teymiyye, Dar’u Tearuz’il Akli ve’n Nakl, 2/30)

54 (bknz. Harb el-Kirmani’nin es-Sünne’si)

55 Zehebî, Kitab’ül-Arş 1/213

لا اله الا الله